

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

д.е.н., доц. Волохова І. С.

– _ 20 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеню бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

«Майнове оподаткування в Україні»

Виконавець

Студентка 8 групи ЦЗФН

Любич Віолетта Ігорівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

К.е.н., ст.викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Мартинюк Ірина Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ...	6
1.1. Економічна сутність майнового оподаткування	6
1.2. Еволюція становлення та розвитку оподаткування майна.....	14
1.3. Плата за землю: економічна сутність, особливості справляння.....	21
Висновки до 1 розділу.....	25
 РОЗДІЛ 2 МОНІТОРИНГ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗА 2012-2016 РР.....	27
2.1. Аналіз ролі майнових податків у формуванні доходної частини зведеного бюджету України за 2012-2016 рр.....	27
2.2. Оцінювання фіскальної ролі плати за землю в Україні за 2012-2016 рр.....	36
Висновки до 2 розділу.....	43
 РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	45
3.1. Зарубіжний досвід у сфері майнового оподаткування та можливості його адаптації в Україні.....	45
3.2. Напрямки вдосконалення майнового оподаткування в Україні.....	51
Висновки до 3 розділу.....	57
 ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Актуальність теми. Інститут майнового оподаткування є важливою підсистемою податкових систем економік добробуту. У розвинених країнах в різноманітних формах сплачують податки ресурсно-майнової групи, які у західній літературі називають податками на багатство. Вони дають змогу не тільки акумулювати фінансові ресурси бюджету та інших державних централізованих фондів, а й слугують механізмом економічного впливу на суспільне виробництво, його структуру та динаміку, науково-технічний процес і підтримку соціальної рівноваги у суспільстві. Тому у сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні об'єкт майнових податків потребує подальшого дослідження.

На сьогодні існує чимало напрацювань українських і зарубіжних економістів, що стосуються теорії оподаткування. Теоретичні проблеми оподаткування розкрито у працях А.М. Абдулгалімова, Б.Х. Алієва, О.Д. Василика, А.І. Крисоватого, В.М. Опаріна, А.В. Перова, Ю.О. Самури, А.В. Толкушкіна, Д.Г. Черника та ін.

Попри це, недостатньо висвітлені питання майнового оподаткування в Україні, що потребує посиленого вивчення прогресивного зарубіжного досвіду щодо механізму сплачування податків ресурсно-майнової групи.

З огляду на зазначене, метою дослідження є аналіз майнового оподаткування як важливого складника податкових систем економік добробуту і істотної фінансової основи доходів бюджетів усіх рівнів.

Мета і завдання дослідження. З огляду на зазначене, метою дослідження є аналіз майнового оподаткування як важливого складника податкових систем і фінансової основи доходів бюджетів, а також розробка напрямків вдосконалення системи майнового оподаткування в Україні.

Завдання:

- визначити економічну сутність майнового оподаткування;
- проаналізувати еволюцію становлення майнового оподаткування;
- дослідити сутність та особливості справляння плати за землю;

- проаналізувати роль майнових податків у формування доходної частини зведеного бюджету України;
- оцінити фіскальну роль плати за землю в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід майнового оподаткування та можливості його адаптації в Україні;
- розглянути напрямки вдосконалення майнового оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування майна в Україні.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, які виникають між державою та платниками податків в процесі справляння майнових податків.

Методи дослідження. Під час дослідження було використано наступні методи: метод аналізу (для визначення сутності системи майнового оподаткування); графічний метод (для графічного зображення результатів дослідження); метод логічного узагальнення (при визначенні напрямків вдосконалення) та інші.

Інформаційною базою були статистичні дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, дані Міністерства фінансів України, нормативно-правові акти, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура випускної роботи. Випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

В світовій практиці справляння майнових податків відіграє якщо не визначальну, то одну з головних ролей у формуванні джерел наповнення бюджету. Через систему майнового оподаткування держава може впливати на особисте споживання її громадян. Майнові податки дозволяють мобілізувати в розпорядження держави грошові кошти найбільш заможних верств суспільства.

Світова практика застосування майнових податків свідчить про існування двох основних способів визначення бази оподаткування. В першому випадку базою оподаткування є доходи, що отримує власник у процесі користування майном. У цьому контексті базою оподаткування виступають суми рентного доходу, і податок за своєю сутністю є додатковим податком з доходів. В іншому випадку, база оподаткування розраховується на основі капітальної вартості за допомогою ринкових чи кадастрових методик оцінки, що визначає майнову природу податку, тобто обумовлює визнання податку на майно податком на багатство. Такий підхід сприяє підвищенню прогресивності податкової системи, оскільки ринкова оцінка вартості майна більш точно характеризує цінність об'єкту для його власника.

Серед податків, регламентованих Податковим кодексом України, можна виділити наступні майнові податки:

1. Плата за землю;
2. Транспортний податок;
3. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Земельний податок є обов'язковим, безеквівалентним платежем до відповідного місцевого бюджету, який вноситься фізичними і юридичними особами на підставі податкового закону, не має цільового призначення і при внесенні якого обов'язково має місце перехід права власності на грошові кошти від платників до держави. Такі характеристики його правової сутності відрізняють земельний податок від інших обов'язкових платежів за землю, споріднених за економічним змістом та специфікою сплати.

Завдання плати за землю:

- забезпечити рівноправний розвиток всіх форм власності господарств на землі;
- вирівнювання економічних умов виробництва на землях різної якості;
- стимулювання власників землі і землекористувачів;
- забезпечення надходження грошей у бюджети рад для реалізації програм охорони і покращення земель, джерелами плати за землю повинен бути прибуток власників і землекористувачів.

Проведене дослідження ролі майнових податків у доходах зведеного бюджету України за 2012-2016 рр. надало змогу здійснити наступні висновки:

4) Протягом аналізованого періоду спостерігається тенденція щодо коливання надходжень майнових податків. У 2014 році зниження обумовлено падінням надходжень від транспортного податку з 576 699 тис. грн. у 2013 році до 398 915 тис. грн. у 2014 році, що на 177 784 тис. грн. менше, у порівнянні з попереднім роком. Також спостерігалось падіння доходів від плати за землю з 12 802 млн. грн. у 2013 році до 12 083 млн. грн. у наступному році в порівнянні з попереднім. Зростання надходжень майнових податків у 2016 р. обумовлено суттєвим зростанням плати за землю. З цього джерела надійшло 23,3 млрд грн, що на 57,3 % більше за відповідний показник минулого року. Одним із чинників такого збільшення було проведення грошової оцінки земель за введеними новими коефіцієнтами, зокрема у м. Києві. У 2016 році продовжилася тенденція до скорочення частки орендної плати за землю та відповідного збільшення частки земельного податку. Це скорочення становило 7,3 в.п, що пов'язано з майже дворазовим збільшенням відрахувань земельного податку юридичними особами.

5) єдиної тенденції щодо виконання плану по надходженням майнових податків не спостерігається протягом 2012-2016 рр.;

6) питома вага майнових податків у ВВП за 2012-2016 рр. має змінний характер. Падіння питомої ваги у 2014 році обумовлено

економічною кризою. Зростання у 2015 та 2016 роках обумовлено: у 2015 р. зростанням надходжень плати за землю. З цього джерела надійшло 14,8 млрд грн, що на 22,7 % більше за відповідний показник минулого року; у 2016 р. зростанням надходжень плати за землю. З цього джерела надійшло 23,3 млрд грн, що на 57,3 % більше за відповідний показник минулого року.

Дослідження фіскальної ролі плати за землю засвідчило наступне:

- 4) аналіз статистичних даних за 2012-2016 рр. показав, що в Україні податкові надходження від плати за землю щороку зростають, окрім 2014 р., У 2014 р. відбулося зменшення надходжень плати за землю на 5,6 %. Зростання надходжень плати за землю у 2015 році відбулося на 22,7 % більше за відповідний показник минулого року; у 2016 р. зростанням надходжень плати за землю - на 57,3 % більше за відповідний показник минулого року.
- 5) переважання у структурі плати за землю орендної плати. Оскільки більшість земель в Україні перебуває у державній та комунальній власності, надходження від орендної плати значно перевищують суму сплаченого земельного податку. Також це обумовлено тим, що ставки орендної плати щорічно збільшуються, у той час як підхід до розрахунку земельного податку залишається незмінним. Також, зростає кількість платників єдиного податку, які не є платниками земельного податку.
- 6) Питома вага плати за землю коливається у ВВП України в межах від 0,76% до 0,98%. У 2014 р. падіння було обумовлено економічною кризою. Зростання у 2015 р. обумовлено зростанням нормативної грошової оцінки та введенням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки на рівні 1,433. Незважаючи на щорічне зростання надходжень плати за землю, питома вага цього податку в структурі податкових надходжень Зведеного бюджету дуже низька. За даними статистичної служби України, в середньому цей показник складає 3,5%

З огляду на необхідність забезпечення обраного Україною курсу на європейську інтеграцію особливого значення набуває оцінка перспектив та пріоритетів реформування національної економічної системи, зокрема у площині її фіскальної складової, відповідно до сучасних закономірностей функціонування світогосподарської системи. Встановлення тенденцій розвитку національних систем оподаткування ЄС дасть змогу обґрунтувати напрями та підходи до модернізації вітчизняної системи оподаткування майна як ефективного джерела наповнення національного бюджету України з урахуванням принципів та важелів міжнародної податкової конкуренції.

Реформування податку на майно має відповідати таким принципам:

1. Уникнення дискреції (можливості державних службовців та органів влади «вирішувати питання» на власний розсуд). Зважаючи на високу небезпеку корупції, ми вважаємо цей критерій найпершим пріоритетом в усій податковій реформі, зокрема і в частині, пов'язаній з податком на майно.

2. Зарахування податку на майно при сплаті прямих податків. Пропонується інновативний спосіб вирішення політико-економічних проблем оподаткування майна у вигляді зарахування такого податку при сплаті інших податків, зокрема ПДФО, податку на виведений капітал (ПнВК) та, можливо, платежів за користування надрами (актуально при оподаткуванні земельних ділянок під кар'єрами).

3. Можливість (для платника) привести ціну на об'єкт до поточного ринкового рівня через прозорі механізми. Це має пом'якшити проблеми масової оцінки, пов'язані з недосконалістю методики, недостатньою базою даних тощо, і сприяти відновленню справедливості по відношенню до тих платників, які вже зараз скаржаться на надмірні, за їхньою оцінкою, вимоги. Таким платникам буде надано можливість у справедливий та прозорий спосіб довести свою правоту.

При адмініструванні земельного податку необхідно зменшити фіскальне навантаження на користувачів землі, але при цьому фіскальна політика держави повинна бути спрямованою та опиратися на постійне посилення податкового тиску. Прийнятним може бути використання зарубіжного досвіду, а саме:

—єдиний податок¹ на земельну ділянку та розташовані на ній об'єкти, що сприятиме залученню додаткових інвестицій та зростанню ділової активності, а також до зростання чистої ринкової вартості земель. Вирішення запропонованих вище завдань в свою чергу дозволить:

- створити надійну законодавчу базу в сфері адміністрування земельного податку,
- дозволить впорядкувати пільги щодо даного податку, а це дасть змогу отримати додаткові надходження до бюджету і сприятиме його збалансованості.

Розглянувши та проаналізувавши транспортний податок в Україні за останні роки, спостерігаємо зміни в оподаткуванні транспорту, що демонструє нестійку тенденцію надходжень податку до бюджету. При цьому, до основних шляхів підвищення ефективності застосування транспортного податку в Україні доцільно віднести наступні:

- По-перше, відносити до об'єктів оподаткування не тільки «розкішних» автомобілів, а й інші транспортні засоби масового попиту.
- По-друге, варто у якості бази оподаткування додатково використовувати об'єм викиду вуглекислого газу, що є основною проблемою, яка стосується власників транспортних засобів. Такий підхід є фінансово вигідним, оскільки українці надають перевагу традиційним транспортним засобам. Основа такого підходу полягає у відшкодуванні державі коштів за надання нею необхідних умов для належного користування власниками авто та за екологічне забруднення. Застосування прогресивної шкали оподаткування також підвищить фінансову ефективність цього податку.
- По-третє, доцільним буде застосування таких баз оподаткування:
 - для наземних транспортних засобів, що мають двигуни внутрішнього згорання – обсяг циліндрів двигуна;
 - для транспортних засобів з електродвигунами, з гібридними двигунами, а також яхт, суден вітрильних, моторних човнів і катерів – потужність двигуна;

- для водних транспортних засобів у разі відсутності двигуна – довжина корпусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев В. С. Глава 2. Давид Рикардо // Всемирная история экономической мысли: В 6 томах / Гл. ред. В. Н. Черковец. – М.: Мысль, 1988.
2. Блауг М. Гэлбрейт, Джон // 100 великих экономистов после Кейнса = Great Economists since Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб.: Экономикус, 2009.
3. Блауг М. Кенэ, Франсуа // 100 великих экономистов до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб.: Экономикус, 2008.
4. Блауг М. Тюрго, Анн Роберт Жак // 100 великих экономистов до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. – СПб.: Экономикус, 2008.
5. Богдан А. А. Справляння плати за землю в Україні / А. Богдан // Вісник податкової служби України. – 2001. – № 31. – С. 41-52.
6. Бюджетний кодекс України – 2018. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://urist-ua.net/кодекси/бюджетний_кодекс_україни/
7. Бюджетний моніторинг за 2012-2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv/
8. Головач І.М. Поняття —податок»: історія виникнення та розвитку / І. Головач// Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 9. – С. 18-23.
9. Господарський кодекс України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. – 240 с
10. Гусєв В. Земельний податок та оподаткування доходів громадян / В. Гусєв // Вісник податкової служби України. – 2001. – № 10. – С. 37-43.
11. Данилишин В. І. Транспортний податок: зарубіжний досвід та українські реалії / В. І. Данилишин, О. М. Стефанків, О. А. Ціжма II Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - Вип. 3. - С. 702-705;
12. Дзера О. В., Кузнєцова Н.С. та ін. Право власності в Україні. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – 424 с. 67.

13. Долга Г. В. Оподаткування майна в Україні: фіскальна ефективність управління та методика адміністрування : автореф. дис. канд. екон. наук / Г. В. Долга . – Київ, 2013 . – 19 с.;
14. Евстигнеев Е.Н. Налоги и налогообложение : учеб. пособ. / Е.Н. Евстигнеев. – М., 2001. – С. 6-7.
15. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» // Відомості Верховної Ради (ВВР), №51, 2004. ст.55–63.
16. Заяц В.М. Економіко-правові аспекти оцінки нерухомості з метою її оподаткування / В.М. Заяц // Земельне право України. – 2006. – № 7. – С. 28.
17. Звіти Державної Казначейської Служби України, - [Електронний ресурс].–Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish>
18. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2678-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2768-14>.
19. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М.: Изд-во «Прогресс», 1978. – 548 с.
20. Криницький І.Є. Правове регулювання оподаткування майна : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І.Є. Криницький – Х., 2001. – С. 11.
21. Кучерявенко Н.П. Налоговое право : учебник / Н.П. Кучерявенко. – Х., 2001. – С. 480.
22. Мельник В.М. Генеза теорій податків / В. Мельник // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 42-53.
23. Мельник О. Я. Розвиток системи оподаткування майна в контексті міжнародної економічної нестабільності : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.02 / О. Я. Мельник; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. - К., 2011. - 20 с. - укр.;
24. Нестеренко А. С. Майновий податок - транспортний податок, як основа функціонування місцевих бюджетів в Україні. Електронне наукове видання «Юридичний науковий електронний журнал» № 5, 2015- С.149-151;

25. Овчаренко А. С. Транспортний податок в Україні: стан і перспективи/ А. С. Овчаренко II Порівняльно-аналітичне право. - 2015. - №2.-С. 191-194;
26. Озеров И.Х. Основы финансовой науки. – Вып. 1. – М.: Типография Т-ва И.Д. Ситина. – 1917.
27. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
28. Офіційний сайт Державної казначейської служби України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
29. Офіційний сайт Державної служби статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
30. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Голос України. – 2010 – № 229.
31. Податковий кодекс України. – 2018. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/>
32. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи Верховна Рада України; Закон від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>;
33. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні Верховна Рада України; Закон від 21.12.2016 № 1797-VIII[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1797-19/paran1369#n1369>;
34. Зверяков М. І. Пізнавальний потенціал політичної економії [Текст] / М. І. Зверяков // Економічна теорія . – 2012. – № 3. – С. 5–14.
35. Про затвердження Методики визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів та внесення змін у додатки 1 і 2 до Порядку визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів Кабінет Міністрів України; Постанова, Методика від 18.02.2016 № 66 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/66-2016-%D0%B>;
36. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків» Постанова Кабінету Міністрів

України від 16.01.2008 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=14-2008-%EF>.

37. Про методику грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення (та населених пунктів) : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1995. – № 6. – Ст. 151.

38. Про оренду землі [Електронний ресурс] : Закон України від 02.10.2003 р. № 1211-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=161-14>.

39. Про охорону земель [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=962-15>.

40. Про оцінку земель [Електронний ресурс] : Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1378-15>.

41. Про порядок використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з проведення земельної реформи, збереження, відтворення та забезпечення раціонального використання земельних ресурсів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 391. – Режим доступу : http://dkzr.gov.ua/terra/control/uk/publish/article;jsessionid=AFA63138F89D73FAF388E18D0121D588?art_id=81477&cat_id=49181

42. Зверяков М. І. Цивілізаційна ідентифікація як ключ до економічного успіху в умовах глобалізації [Текст] / М. І. Зверяков // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 94–96.

43. Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1279-97-%EF>.

44. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. / Вступит. статья и комментарий В. С. Афанасьева. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1962. – 684 с.

45. Сперанская Л. Н. Экономические воззрения А. Тюрго // Всемирная история экономической мысли: В 6 томах / Гл. ред. В. Н. Черковец. – М.: Мысль, 1987.
46. Стіпахно В.І. Зарубіжний досвід стягнення податку на нерухомість / В.І. Стіпахно // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 9. — С. 18—25.
47. Тарасов И.Т. Очерк науки финансового права / И.Т. Тарасов. – Ярославль, 1883. – С. 576.
48. Титова Н.И. История экономических учений: курс лекций. – М.:—Владос. – 1997.
49. Туган-Барановский М. И. Д. С. Милль: Его жизнь и учёно-литературная деятельность. – СПб.: Тип. т-ва «Общественная польза», 1892. – 88 с.
50. Фліссак Н. Світовий досвід у справлянні податку на нерухоме майно / Н. Фліссак // Консультант. — 2007. — № 34. — С. 23—30.
51. Хохуляк В.В. Правовое регулирование земельного налога в Украине / В.В. Хохуляк. – Черновцы, 2004.
52. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. – 424 с.
53. Чубук Л.П. Зміни у системі оподаткування нерухомості як перспективний напрям податкової політики / Л.П. Чубук // Фінанси України. – 2004. – № 3. – С. 101.
54. Шульга Т.М. Правове регулювання бюджетних доходів, пов'язаних з природокористуванням : дис. ... канд. юрид. наук / Шульга Тетяна Михайлівна. – Х., 2008
55. Дубровський В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні / В. Дубровський, В. Черкашин // 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28998.pdf>